

Grein birt 31. desember 2010

Sigrún Lilja Einarsdóttir

Er tónlistarsmekkur kórsöngvara óháður menntunarstigi?

Um tengsl menntunar og viðhorfa til tónlistar og verkefnavals í kórastarfi á Íslandi og í Englandi

Í þessari grein verður fjallað um hluta niðurstaðna úr tveimur tónlistarfélagsfræðilegum rannsóknum á kórastarfi. Þáttur menntunarstigs og tónlistarmenntunar verður sérstaklega skoðaður í þessum rannsóknum; þ.e. hvort menntun ráði miklu um tónlistarsmekk og viðhorf til verkefnavals kóra. Þessi atriði eru rædd í ljósi kenninga Pierre Bourdieu um „habitus“ og smekkvísi og gagnrýni Antoine Hennion á hefðbundna akademíska flokkunartilhneigingu á menningarsmekk og menningarneyslu. Einnig verður tekið mið af hugmyndum Robert Stebbins og John Drummond um markalínur milli áhugamanna og atvinnumanna í tónlist. Niðurstöður gefa vísbendingar í þá átt að menntunarstig og tónlistarmenntun hafi minni áhrif á tónlistarsmekk og verkefnaval kóra en áður var haldið. Var það er fram þeirri spurningu hvort þátttaka í kórastarfi brjóti niður markalínur milli þjóðfélagsstöðu, menntunarstigs og tónlistarsmekks; að viðhorf til verkefnavals stýrist ekki af tónlistarmenntun heldur þeirri staðreynd að það að syngja í kór reynist vera einhvers konar „endurmenntun“ í mati á tónlist.

Höfundur er doktorsnemi í félagsfræði við Háskólann í Exeter.

Does educational stage affect musical taste and choristers' perspectives towards that choral repertoire? The importance of education/music education in choral activities in Iceland and England

This paper presents a part of results from two socio-musical researches on choral activities. The main focus is on the role of education and music education regarding musical taste and perspectives towards the choral repertoire. These perspectives will be discussed and compared to Pierre Bourdieu's theories of habitus and judgement of taste and Antoine Hennion's critique towards the orthodox academic division towards taste and cultural consumption. Robert Stebbins' and John Drummond's classifications and theories of boundaries and differences between amateur and professional musicians are also taken into consideration. Results indicate that education and music education are less important than previously anticipated, especially when it comes to amateur choristers' taste and perspectives towards the choral repertoire. It is also taken

into consideration that choral participation may cross the boundaries between social status, education and musical taste where choristers reconstruct their musical habitus and develop their taste through choral singing.

Fræðilegur bakgrunnur rannsókna

Hugmyndir og kenningar um gildi tónlistar og tónlistarmenntunar má rekja aftur til grísku heimspekinganna. Platón (428–348 f.Kr.) lagði ríka áherslu á að allir ættu að leggja stund á tónlist með það að markmiði að auka menningarlegan þroska sálarinnar og að samhljómur og taktur hjálpi sálinni við að vinna úr bæði jákvæðum og neikvæðum tilfinningum. Þó eru hugmyndir Platóns um það hvers konar tónlist hver einstaklingur eigi að iðka nokkuð stéttskiptar og virðist sem hann líti á tónlistarmenntun sem ákveðið stjórnþæki þar sem það sé í höndum „séfræðinga“ hvaða tónlist eigi best við hvern og einn. Að mati Platóns er mikilvægt að börn hefji tónlistarnám sem fyrst og að tónlistarmenntun þeirra sé samfelld (sjá Stamou, 2002).

Aristóteles (384–322), lærlingur Platóns, var sammála læriföður sínum um mikilvægi tónlistarnáms en hann taldi að börn hefðu ekki þroska til að hefja tónlistarnám fyrr en um 14 ára aldur. Þar að auki hélt Aristóteles því fram að ekki skuli allir læra hvaða tónlist sem er og gerði þannig greinarmun annars vegar á tónlist sem hæfir öllum óháð hæfileikum og hins vegar fagaðri og vandaðri tónlist fyrir hina hæfileikaríkari.

Bennett Reimer (1992) er sammála Aristóteles og heldur því fram að flokka megi tónlistarmenntun á tvenns konar vegu; annars vegar almenna tónlistarmenntun fyrir alla og hins vegar sértæka tónlistarmenntun fyrir þá sem ætla að sérhæfa sig í tónlistarflutningi og þannig gerður greinarmunur á áhugatónlistariðkun og atvinnutónlistariðkun (Reimer, 1992). Þessu tengjast hugmyndir Herberts Spencer um tónlist innan hins „félagslega Darwinisma“ þar sem listrænn munur sé á vestrænni, „menningarvæddri“ tónlist annars vegar og hins vegar söng innfæddra í frumstæðum ættbálkum sem hafi takmarkað listrænt gildi (sjá Offer, 1983).

Robert Stebbins (1979) og John Drummond (1989) hafa báðir skilgreint muninn á áhugamanni og atvinnumanni í tónlist. Kórsöngur veitir áhugamönnum tækifæri til að flytja tónlist á vettvangi „æðri listar“, t.d. í stórum tónlistarhúsum á borð við Royal Albert Hall og fleiri slíkum „æðri“ tónleikastöðum án þess að þurfa að hafa formlegt tónlistarnám að baki. Kórastarf er þar að auki með útbreiddari listformum sem um getur á Vesturlöndum. Ef þessar hugmyndir eru settar í samhengi við umræðu um vestræna kórahefð, þá eru markalínur milli atvinnumennsku og áhugamennsku fremur óskýrar, að mati Yerichuck. Kórar mynda þar nokkurs konar andsvar gegn hinni vestrænu klassísku tónlistarelítu sem að mati Yerichuck nýtur ákveðinna forréttinda innan tónlistargeirans. Á þann hátt fær áhugasöngvarinn eigin rödd og verður sýnilegur í stað þess að vera einungis hlutlaus, raddlaus og ósýnilegur áheyrandi og neytandi (Yerichuck, 2006).

Meribeth Bunch (1995), Susan Knight (1999), Helen Richards og Colin Durrant Durrant (2003) gagnrýna ríkjandi stefnu um hina fáu útvöldu tónlistarmenn. Knight talar um menningarlega goðsögn (e. *cultural myth*) sem geti haft þau áhrif að einstaklingar, sem fá lítið sem ekkert tónlistaruppeldi og komi frá heimili þar sem fólki sé tíðrætt um meint hæfileikaleysi fjölskyldunnar (og jafnvel gert grín að eigin getuleysi í söng), fari jafnvel á mis við eigin tónlistarhæfileika þar sem hvatning til söngs og tónlistariðkunar hafi ekki verið fyrir hendi. Í slíku tilfelli sé tónlistarhefðin einfaldlega ekki til staðar í „habitus“ viðkomandi einstaklings.

Hér erum við komin að kenningum Pierre Bourdieu (1984; 2007) um „habitus“ sem ákveðna, reglubundna og ómeðvitaða formgerð einstaklings og hvernig hugsun hans, skynjun, hegðun og mat mótast af umhverfinu. Þessi formgerð er í stöðugri deiglu og endurskoðun og geta viðhorf fólks og smekkur tekið breytingum, allt frá því að einstaklingurinn flyst búferlum, t.d. úr sveit í borg; menntunarstig og atvinna breytist, o.s.frv. Að sama skapi getur þátttaka í tónlistarflutningi haft áhrif á tónlistarsmekk fólks en Aristóteles full-yrti í sínum skrifum að með aukinni tónlistarmenntun og tónlistarþátttöku geti fólk lært að meta tónlist (sjá Stamou, 2002).

Pierre Bourdieu (1984) kemur fram með þá meginhugmynd að smekkur sé fyrst og fremst félagslegur, fremur en meðfæddur, á þeim forsendum að einstaklingurinn geri þær kröfur til lista (s.s. bókmennta, tónlistar, myndlistar o.s.frv.) að geta samsamað sig verkinu. Fólk með lágt menntunarstig og „alþýðlegan“ bakgrunn sæki fremur í list sem beri í sér einhvers konar nytsemi, eða skírskotun í siðferðilegan grundvöll og boðskap, á meðan fólk af æðri stéttum og með hærra menntunarstig þurfi síður á slíkri samsömun að halda, það njóti listarinnar hennar sjálfra vegna, út frá fagurfræðilegum forsendum fyrst og fremst. Rannsókn Guðrúnar Helgu Agnarsdóttur (1993) á tónlist og þjóðfélagsstöðu á Íslandi styður að hluta til kenningar Bourdieu um smekk og leiddi í ljós að aðsókn á klassíska tónleika var fjórfalt meiri hjá þeim sem höfðu lokið bóklegu framhaldsnámi en þeim sem höfðu lokið verknámi.

Í rannsókn Chorus America (2003) á umfangi kórastarfs í Bandaríkjunum kom fram að 82% þeirra sem sungu í kór sóttu mikið listviðburði, sér í lagi kórtónleika. Alls hlustuðu 88,4% á kórtónlist í útvarpinu en 56% aðspurðra sem sungu í kór ólust upp á heimili þar sem einhver hafði sungið í kór (t.d. foreldri, systkini eða annar ættingi). Tveir þriðju höfðu heyrt kórtónlist ýmist spilaða af plötum eða í útvarpi þegar þeir voru börn. Af öðrum tónlistarviðburðum má nefna að 47,1% sóttu óperur, 76% símfónútónleika en aðeins 24,6% sóttu rokk- eða popptónleika. Í rannsókninni var ekki sérstaklega spurt út í þá tónlist sem sungin var í kórnum sjálfum. Niðurstöður þessarar rannsóknar gefa til kynna að stétt og menntun virðast ekki vera afgerandi breyta en rannsóknin leiðir jafnframt í ljós að þátttakendur líti á kóra sem vettvang til að brúa stéttbundið bil á milli einstaklinga (Chorus America, 2003).

Antoine Hennion (2001) gagnrýnir hina akademísku flokkunartilhneigingu á menningarsmekk og að breytingar á menningarsmekk séu einhvers konar lærdómsferli þar sem m.a. tónlistarsmekkurinn sé endurskilgreindur í gegnum viðtökur og flutning. Þannig sé smekkur tilfinningaleg afurð frekar en hann stjórnist af félagslegum uppruna einstaklingsins. Hennion gagnrýnir fyrri rannsóknir og telur að ekki sé unnt að fá raunsanna mynd af tónlistarsmekk fólks með því einfaldlega að spyrja hvers konar tónlist það hlusti á, heldur verði fremur að spyrja fólk hvernig það hlusti á tónlist, hversu oft, við hvaða tækifæri o.s.frv. Jafnframt setur Hennion menningarneyslu í sögulegt samhengi þar sem aðsókn á tónleika í Evrópu í lok 19. aldar og fram yfir miðja 20. öld hafi einkum tilheyrt ákveðnum þjóðfélagshópum en með tilkomu hljómsplata og síðar geisladiska séu hin félagslegu bönd mun lausari og hlustun á tónlist síður bundin þjóðfélagsstöðu en áður. Þannig sé menningarneyslan orðin nútímavædd og í því samhengi megi benda á að oft og tíðum séu geisladiskar sem innihalda sígilda tónlist mun ódýrari en nýjasta nýtt í popp- og rokk-tónlist.

Þessi gagnrýni Hennion er ein af mörgum gagnrýnisröddum sem komið hafa fram á seinni árum og beinast spjótin m.a. að hugmyndum Bourdieu. Ef þessi umræða er heimfærð upp á þá einstaklinga sem syngja í kór má segja að þátttaka í kórastarfi hafi viss áhrif á tónlistarsmekk kórfélaga og að kórastarfið, og sú hóphyggja sem það einkennist af, geti jafnframt verið einhvers konar tengiliður milli áhugamennsku og

atvinnumennsku í söng. Þannig uppgötvu einstaklingurinn áður óþekkta hæfileika á tónlistarsviðinu og því geti þátttaka í kórastarfi breytt „habitus“ kórfélagans og mótað tónlistarsmækk hans/hennar, óháð stétt, stöðu eða menntunarstigi. Þátttaka í kórastarfi og annars konar tónlistarflutningi geti þannig verið nokkurs konar „endurmenntun“ í mati á tónlist og ólíkum tegundum tónlistar.

Aðferðafræði

Í þessari grein er tekið mið af niðurstöðum úr tveimur rannsóknum. Í fyrsta lagi er um að ræða meginlega rannsókn á tíu íslenskum kórnum þar sem kórfélagar svöruðu spurningakönnun um ýmsa þætti kórastarfsins (Sigrún Lilja Einarsdóttir, 2009). Kórarnir voru af hinum ýmsu tegundum; karlakór, kvennakór, tveir litlir kirkjukórar, stór kirkjukór, semi-atvinnumannakór, áttagakór, kór eldri borgara, óháður blandaður kór og vinnustaðakór. Helmingur kóranna var á höfuðborgarsvæðinu en helmingur utan þess. 205 svöruðu spurningakönnuninni sem lögð var fyrir í pappíriformi og svöruðu þátttakendur könnuninni í kaffihléi á kóræfingu. Í þessari grein eru tveir kórar (semi-atvinnumannakór og stór kirkjukór) teknir út og bornir saman við niðurstöður sambærilegrar könnunar sem lögð var fyrir 60 manna Bach-áhugamannakór í London. Heildarfjöldi í íslensku kórnum tveimur var 55 manns.

Þátttakendur í báðum rannsóknum voru meðal annars beðnir að taka afstöðu til ýmissa fullyrðinga um tónlistarsmækk og viðhorf til verkefnavals þeirra eigin kóra. Lýsandi tölfræði, krosskeyrslur og Pearson's r fylgnimælingar voru keyrðar til að kanna fylgni við menntun og tónlistarmenntun eftir því sem við átti.

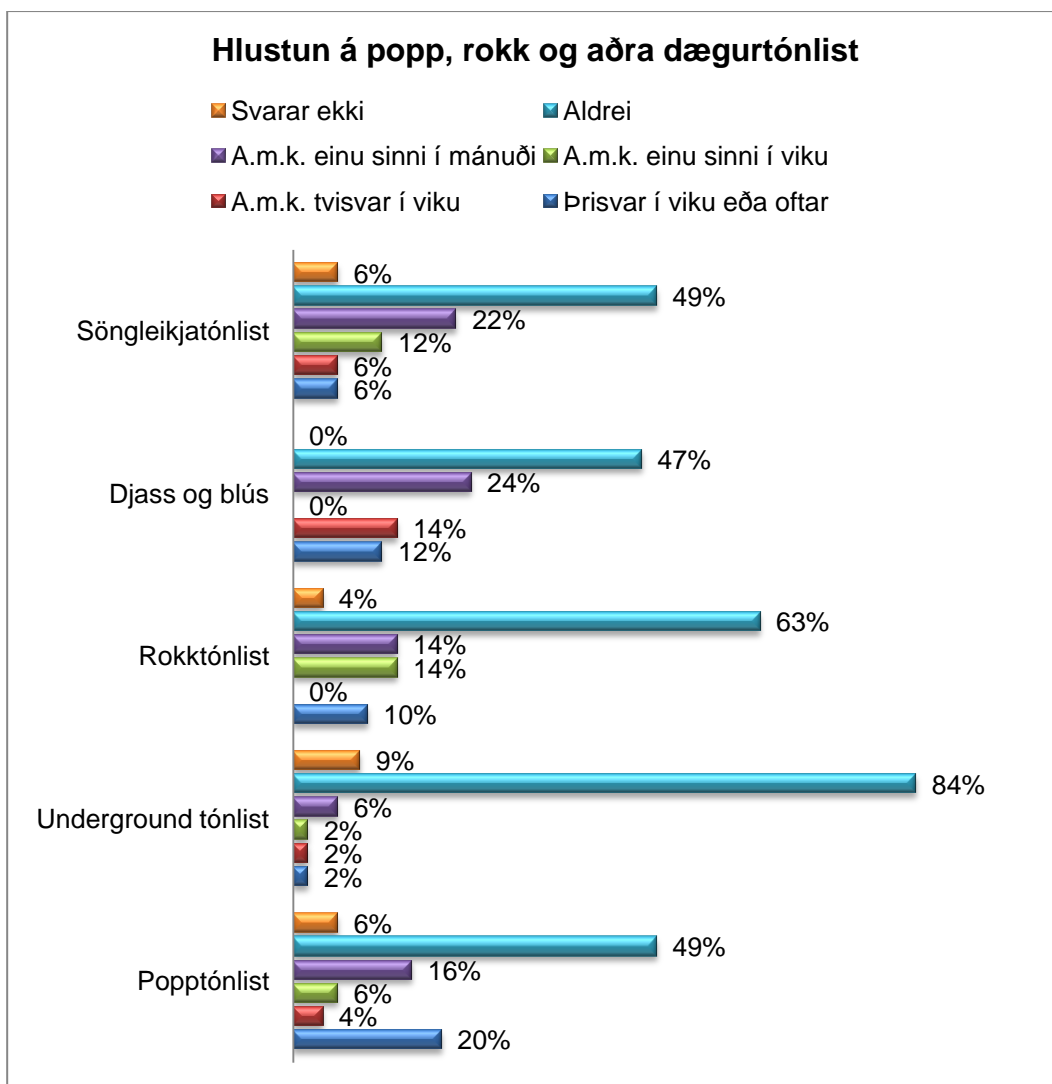
Bakgrunnsupplýsingar

Kynjahlutfall í íslenska úrtakinu sýndi að 60% svarenda voru konur og 40% karlar. Svarhlutfall innan hvers kórs var á bilinu 85–90%. Um 10% þátttakenda voru 20 ára og yngri, 18% á bilinu 21–30 ára, 53% á bilinu 31–50 ára og 18% á bilinu 51–60 ára en enginn var yfir 61 árs aldri. Hvað varðar menntunarstig þá höfðu 7% lokið grunnskólaprófi, 4% lokið starfstengdu framhaldsnámi, 22% voru með stúdentspróf og 67% höfðu lokið háskólanámi. Þegar spurt var um tónlistarmenntun kom í ljós að allir höfðu stundað formlegt tónlistarnám. 18% höfðu tekið einkatíma og stutt námskeið, 11% lokið 1.–3. stigi 23% lokið 4.–6. stigi og 13% lokið 7.–8. stigi. Alls höfðu um 34% lokið háskólanámi í tónlist. Þátttakendur höfðu töluverða reynslu af því að syngja í kór – 47% höfðu sungið í kór í 10 ár eða lengur, 38% í 1–10 ár og 14% skemur en 1 ár.

Í ensku rannsókninni var svarhlutfallið 85% og kynjahlutfallið í kórnum 65% konur og 35% karlar. Meðalaldur var 62 ár og 94% þátttakenda voru af breskum uppruna. Alls höfðu 69% þátttakenda lokið háskólanámi, 28% lokið framhaldsnámi (14% college, 14% secondary school og starfstengdu framhaldsnámi), 10% höfðu einungis lokið grunnskóla en 3% svöruðu ekki spurningunni. Spurning um tónlistarmenntun leiddi í ljós að 33% höfðu ekki stundað formlegt tónlistarnám, 33% höfðu sótt námskeið, 29% höfðu sótt einkatíma og 6% höfðu BA-gráðu í tónlist. Þátttakendur í þessari rannsókn höfðu umtalsverða reynslu af kórsöng en 68% höfðu sungið í kór í 20 ár eða meira, þar af höfðu 20% meira en 50 ára reynslu í kór.

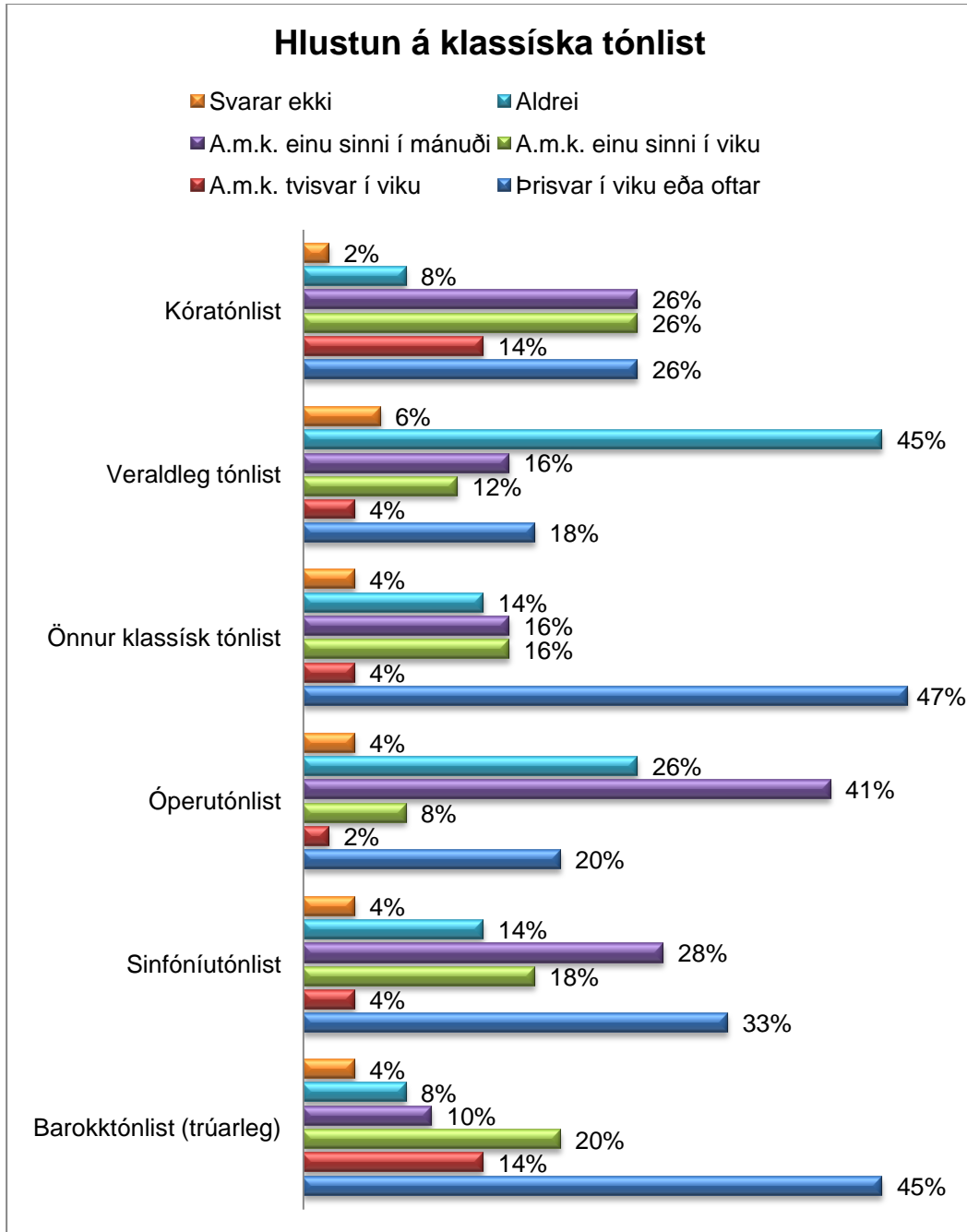
Niðurstöður – Enska rannsóknin

Þegar spurningakönnunin var lögð fyrir enska kórinn var sjónarhorn Hennions um það hvernig spyrja skuli fólk út í tónlistarsmækk haft í farteskinu. Í stað þess að spyrja fólk hvaða tónlist það hlustaði á voru settir upp þeir möguleikar að spyrja hversu oft viðkomandi hlustaði á tiltekna tegundir tónlistar og tónlistartegundum fjölgað, eins og sjá má á *Mynd 1* og *Mynd 2*.

Mynd 1 – Enski kórinn. Hlustun á popp, rokk og aðra dægurtónlist.

Eins og sjá má á *Mynd 1* og *2* er nokkuð greinilegt hvar tónlistaráhugi kórfélaga í þessum kór liggur – flestir hlusta á barokktónlist þrisvar í viku eða oftar og fæstir hlusta á underground-tónlist. Þegar niðurstöður þær sem birtast á mynd eitt og tvö voru bornar saman við menntun og tónlistarmenntun kom í ljós að ekki var afgerandi munur á milli menntunarstiga hvað varðar hlustun á mismunandi tegundir tónlistar.

Mynd 2 – Enski kórinn. Hlustun á klassíska tónlist.

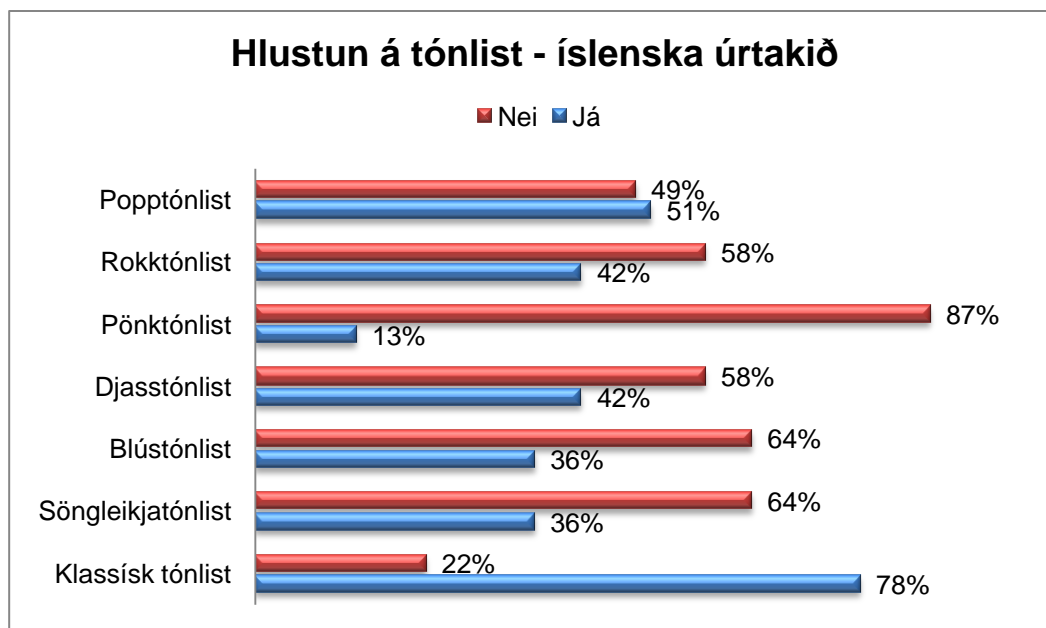
Viðhorf til verkefnavals kóra

Tafla 1 hefur að geyma upplýsingar um almennar niðurstöður um viðhorf þátttakenda í ensku rannsókninni til verkefnavals. Hins vegar mældist engin fylgni við menntun eða tónlistarmenntun í neinum þeim lið sem sýndur er í Töflu 4.

Tafla 1 Enskur kórt: Viðhorf til verkefnavals			
Spurning/fullyrðing	Niðurstöður	Spurning/fullyrðing	Niðurstöður
Ég er ánægð/ur með verkefnaval kórsins (I'm happy with the choir's repertoire)	Mjög mikilvægt (29%) Frekar mikilvægt (33%) Hlutlaus (16%) Lítið mikilvægt (8%) Ekki mikilvægt (2%) Svarar ekki (12%)	Það er mikilvægt að hafa fjölbreytt verkefnaval (It is important to have a mixed variety of repertoire)	Mjög mikilvægt (31%) Frekar mikilvægt (26%) Hlutlaus (16%) Lítið mikilvægt (8%) Ekki mikilvægt (4%) Svarar ekki (16%)
Ég gekk til liðs við kórinn því mér líkaði við verkefnavalið (I joined this choir because I like the choir's repertoire)	Mjög mikilvægt (18%) Frekar mikilvægt (31%) Hlutlaus (16%) Lítið mikilvægt (6%) Ekki mikilvægt (12%) Svarar ekki (18%)	Það er mikilvægt að hafa metnaðarfullt verkefnaval (It is important to have an ambitious repertoire)	Mjög mikilvægt (16%) Frekar mikilvægt (24%) Hlutlaus (29%) Lítið mikilvægt (16%) Ekki mikilvægt (16%) Svarar ekki (0%)
Verkefnaval kórsins er fjölbreytt (The choir has a wide variety of repertoire)	Mjög mikilvægt (18%) Frekar mikilvægt (29%) Hlutlaus (18%) Lítið mikilvægt (8%) Ekki mikilvægt (2%) Svarar ekki (26%)	Myndir þú vilja syngja annars konar tónlist en sungin er að jafnaði í kórnum? (Would you like to sing another kind of music than you normally sing in your choir?)	Já (55%) Nei (4%) Svarar ekki (41%)

Íslenska úrtakið – tveir íslenskir kórar

Eins og sjá má í köflunum hér að ofan reyndist hvorki menntun annars vegar né tónlistar-menntun hins vegar skipta verulegu máli í ensku rannsókninni. Þar sem augljóst er að þessir tveir hópar; annars vegar íslensku kórarinn tíu með 205 þátttakendur og hins vegar hinn enski kór með 51 þátttakanda eru vart samanburðarhæfir, voru tveir kórar teknir út úr íslensku rannsókninni. Þeir mynduðu álíka úrtak með 55 þátttakendum og voru svipaðir enska kórnum með tilliti til verkefnavals, hins vegar var menntunarstig hjá íslenska úrtaki mun hærra en hjá enska kórnum.

Mynd 3 – Hlustun á tónlist. Íslenska úrtakið.

Niðurstöður úr samanburði gefa til kynna að menntun og tónlistarmenntun skipti ekki máli hvað varðar tónlistarsmekk og viðhorf til verkefnavals samanber niðurstöður hjá enska kórnum.

Þegar viðhorf til verkefnavals voru skoðuð kom í ljós marktæk fylgni á milli minni menntunar og meiri líkinda á því að þátttakendur hafi látið verkefnaval ráða vali á kór en engin önnur fylgni mældist við tónlistarmenntun (sjá *Töflu 2*).

Tafla 2 Íslenskt úrtak: Viðhorf til verkefnavals			
Spurning/fullyrðing	Niðurstöður	Fylgni við menntun	Fylgni við tónlistarmenntun
Hversu oft hlustar þú á kórtónlist að undanskildum þeim kór/um sem þú syngur í?	Mjög oft (5%) Nokkuð oft (24%) Frekar sjaldan (47%) Mjög sjaldan (24%) Aldrei (0%) Svarar ekki (0%)	Engin fylgni	Engin fylgni
Hversu miklu eða litlu máli skiptir verkefnavalið í kórnum að þínu mati?	Mjög miklu máli (42%) Frekar miklu máli (43%) Frekar litlu máli (13%) Engu máli (0%) Tek ekki afstöðu (2%) Svarar ekki (0%)	Engin fylgni	Engin fylgni
Hversu gott eða lélegt finnst þér almennt verkefnaval kórsins?	Mjög gott (55%) Frekar gott (40%) Sæmilegt (5%) Frekar lélegt (0%) Mjög lélegt (0%) Svarar ekki (0%)	Engin fylgni	Engin fylgni
Verkefnaval kórsins er fjölbreytt	Mjög sammála (42%) Frekar sammála (47%) Hlutlaus (11%) Frekar ósammála (0%) Mjög ósammála (0%) Svarar ekki (0%)	Engin fylgni	Engin fylgni
Myndir þú vilja syngja aðra tónlist en sungin er að jafnaði í kórnum?	Já (36%) Nei (62) Svarar ekki (2%)	Engin fylgni	Engin fylgni
Kórin er með prógramm sem er mér að skapi	Mjög mikilvægt (38%) Frekar mikilvægt (49%) Hlutlaus (11%) Lítið mikilvægt (2%) Ekki mikilvægt (0%) Svarar ekki (0%)	Engin fylgni	$r=-0,271, N=51, p<0.04$

Umræður og ályktanir

Þegar þessar niðurstöður eru dregnar saman má sjá að menntun og tónlistarmenntun hafa lítið eða ekkert að segja, bæði í ensku rannsókninni og líka innan hins íslenska úrtaks þegar skoðaður er sérstaklega tónlistarsmekkur og viðhorf til verkefnavals. Þessar niðurstöður eru athyglisverðar í ljósi þess að niðurstöður íslensku rannsóknarinnar með 10 kóra innanborðs gefa til kynna að þátttakendur með minni menntun eru almennt jákvæðari gagnvart þessum þáttum kórarstarfsins (Sigrún Lilja Einarsdóttir, 2009.) Til þess að hægt sé að álykta um þýði þarf bæði að skoða aðra þætti innan þessara rannsókna og framkvæma umfangsmeiri rannsókn með stærra úrtaki í báðum löndum.

Þessar niðurstöður gefa ákveðnar vísbendingar í þá átt að það séu aðrir þættir en menntunarstig og tónlistarmenntun sem hafi eitthvað að segja um tónlistarsmekk og viðhorf til verkefnavals. Einnig má ekki útiloka þann möguleika að nútímatækni og aðgengi að öllum tegundum tónlistar hafi í raun brotið niður ákveðna félagslega markalínu á milli unnenda klassískrar tónlistar innan samfélagselítunnar annars vegar og „alþýðunnar“ hins vegar, líkt og Hennion (2001) heldur fram. Hinn hefðbundni vestræni kór gegni þar að auki mikilvægu hlutverki við að brúa bil á milli ólíkra stétta og þjóðfélagshópa, sbr. niðurstöður rannsóknar Chorus America (2003).

Niðurstöður þessar eru ekki í samræmi við hinar klassísku kenningar Bourdieu (1984) um smekk sem félagslegt fyrirbæri en þó skal spyrja þeirrar spurningar hvort kórar séu eitt hvert sérstakt fyrirbæri í þessu tilliti. Færa mætti rök fyrir því að það að syngja í kór sé ákveðinn lærdómsferill – þar kynnist fólk nýjum verkum og tekur jafnvel ástfóstri við flókin tónverk á borð við kóraverk eftir J.S. Bach og önnur þekkt tónskáld. Þannig þrói kórafólk sinn tónlistarlega „habitus“, svo vitnað sé aftur í Bourdieu, og „endurmennti“ tónlistarsmekk sinn svo um munar, óháð stétt, stöðu, menntunarbakgrunni og tónlistarmenntun.

Heimildir

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.

Bourdieu, P. (2007). *Aðgreining – Félagsleg gagnrýni smekkvísinnar*. (Þýð. Egill Arnarson). Í Davíð Kristinsson (ritstjóri) *Almenningsálitid er ekki til*, Atvik 11 (bls. 33–59). Reykjavík: Reykjavíkur Akadéman.

Bunch, M.A. (1995). *Dynamics of the Singing Voice*. New York: Springer-Verlag Wien.

Chorus America. (2003). *America's Performing Art: A Study of Choruses, Choral Singers and their Impact*. Skoðað þann 10. apríl 2009 af <http://www.chorusamerica.org/chorstudy.shtml>

Hennion, A. (2003). Music lovers – taste as performance. *Theory, Culture, Society* 18(5): 1–22.

Drummond, J. (1989). The Characteristics of the Amateur and the Professional. Í J. Drummond og D. Sell (ritstjórar), *Contact, Interaction, Symbiosis, Amateur and Professional Music Makers in the Community*, (bls. 6–11). Christchurch: School of Music, University of Canterbury in conjunction with the New Zealand Society for Music Education.

Guðrún Helga Agnarsdóttir. (1993). *Tónlist og þjóðfélagsstaða*. Óbirt BA-ritgerð: Háskóli Íslands, Félagsvísindadeild.

Knight, S. (1999). Exploring a cultural myth: what adult non-singers may reveal about the nature of singing. Í B. Roberts og A. Rose (ritstjórar), *The phenomenon of singing*, (bls. 144–154). St. John's Newfoundland: Memorial University.

Offer, J. (1983). An Examination of Spencer's Sociology of Music and Its Impact on Music Historiography in Britain. *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, 14(1): 33–52.

Reimer, B. (1992). *What knowledge is of most worth in the arts?* Í B. Reimer og R. A. Smith (ritstjórar). *The Arts education, and aesthetic knowing* (bls. 20–50). Chicago, IL: University of Chicago Press.

Richards, H. og Durrant, C. (2003). *To Sing or Not to Sing: A study on the development of non-singers' in choral activity. Research Studies in Music Education, 20(1): 78–89.*

Sigrún Lilja Einarsdóttir. (2009). *Af hverju syngur þú í kór? Viðhorf kórfélaga í tíu íslenskum kórum.* Óbirt MA-ritgerð.: Háskólinn á Bifröst, Félagsvísindadeild.

Stamou, L. (2002). Plato and Aristotle On Music and Music Education: Lessons From Ancient Greece. *International Journal of Music Education, 39(3): 3–16.*

Stebbins, R.A. (1979). *Amateurs: On the Margin between Work and Leisure.* New York: Sage Publications.

Yerichuck, D. (2006). Transforming our World Through Song – The Power of Community Choirs. *Women & Environments International Magazine, haust (72/73): 36–37.*

Sigrún Lilja Einarsdóttir. (2010).

Er tónlistarsmekkur kórsöngvara óháður menntunarstigi? Um tengsl menntunar og viðhorfa til tónlistar og verkefnavals í kórastarfi á Íslandi og í Englandi.

Ráðstefnurit Netlu – Menntakvika 2010. Menntavísindasvið Háskóla Íslands.

Sótt af <http://netla.khi.is/menntakvika2010/alm/024.pdf>